Eerste Kamer der Staten-Generaal

1

Vergaderjaar 1992–1993 Nr. 86b

22 647 (R 1437)

Goedkeuring van het op 7 februari 1992 te Maastricht tot stand gekomen Verdrag betreffende de Europese Unie, met Protocollen, en een Overeenkomst betreffende de sociale politiek tussen de Lidstaten van de EG, met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIES VOOR EUROPESE SAMENWERKINGSORGANISATIES EN VOOR FINANCIEN[1]

Vastgesteld 2 december 1992

De leden van de diverse fracties wensten de volgende vragen en opmerkingen te formuleren. Bij het opstellen van dit voorlopig verslag werd zoveel mogelijk de indeling van de memorie van toelichting gevolgd.

Algemeen

De leden van de **CDA**-fractie merkten op dat inmiddels duidelijk is geworden welke voorwaarden de Deense regering en volksvertegenwoordiging stellen ten aanzien van de ratificering van het Verdrag van Maastricht. Tevens is ook duidelijk geworden dat het Britse parlement niet eerder tot behandeling zal overgaan, dan nadat de uitslag van het tweede referendum in Denemarken bekend is geworden.

Uit deze situatie mag worden afgeleid dat een akkoord over de Deense voorwaarden ook bepalend wordt voor de uitslag van de stemming in het Lagerhuis.

Voorts zal op 1 januari aanstaande het voorzitterschap van de EEG in Deense handen overgaan.

Het een en ander gaf de hier aan het woord zijnde leden aanleiding de vraag te stellen hoe groot de regering de kans acht dat zonder heronderhandelen aan de Deense voorwaarden kan worden voldaan en langs welke weg dit zal moeten geschieden.

Acht de regering het Deense voorzitterschap een gunstige voorwaarde om het verdrag van Maastricht in alle 12 landen te ratificeren?

De leden van de fractie van **D66** waren van oordeel dat terughoudendheid moet worden betracht bij het stellen van schriftelijke vragen door de Eerste Kamer, gezien het grote aantal vragen dat reeds is gesteld door de Tweede Kamer. Niettemin wensten zij in dit voorlopig verslag toch nog enige vragen te stellen. Zo wensten deze leden – aansluitend bij het hiervoor reeds gestelde – te vernemen welke ruimte de regering ziet om aan de Deense verlangens met betrekking tot het

[1] Samenstelling:
Europese Samenwerkingsorganisaties:
Eversdijk (CDA), Van Velzen (CDA), voorzitter, R. Zijlstra (CDA), Baarveld-Schlaman (PvdA), Tummers (PvdA), Van den Bos (D66), Soetenhorst-De Savornin Lohman (D66), Verbeek (VVD), Van der Werff (VVD), mw. Bolding (Groen Links), Barendregt (SGP), Schuurman (RPF) en Veling (GPV).

Financiën:
Boorsma (CDA), voorzitter, Van Dijk (CDA), Stevens (CDA), Van den Berg (PvdA), Schinck (PvdA), Schuyer (D66), Vis (D66), Van Graafeiland (VVD), Hilarides (VVD), De Boer (Groen Links), Barendregt (SGP), Schuurman (RPF) en Veling (GPV)

216116F
ISSN 0921 - 7363
Sdu Uitgeverij Plantijnstraat
's-Gravenhage 1992

Maastricht-Verdrag tegemoet te komen, als heronderhandelingen worden uitgesloten.

Voorts merkten deze leden op dat de regering er uiteraard heel veel aan is gelegen om met alle twaalf lidstaten verder te gaan op basis van een alom en geheel geratificeerd Verdrag. Niettemin bestaat de kans dat Denemarken en het Verenigd Koninkrijk uiteindelijk toch niet tot ratificatie over zullen gaan. Sluit de regering geheel uit dat de overige lidstaten toch voort zullen gaan het Maastricht Verdrag uit te voeren zonder één van deze of beide landen?

Welke juridische mogelijkheden ziet de regering om dit te doen, met inachtneming van het totale «acquis»?

Ook de leden van de **VVD**-fractie vroegen aandacht voor het Deense voorzitterschap. Naar hun mening krijgt de EG – na het mislukte voorzitterschap van het Verenigd Koninkrijk – nu waarschijnlijk een onmachtig voorzitterschap van Denemarken, met alle verlammende effecten van dien. Heeft de comissie van de EG of het Kabinet of een andere regering van een lidstaat initiatieven genomen om dit te voorkomen door het volgende land uit de geldende volgorde het voorzitterschap te laten vervullen?

Tot slot wensten eveneens de leden van de **SGP**-fractie de kwestie Denemarken aan de orde te stellen. Zij stelden de vraag of een niet-juridisch bindende oplossing wel houdbaar zal zijn voor het Hof van Justitie van de EG. Het Hof kijkt immers niet naar politieke verklaringen, maar naar de juridisch bindende verdragsregels. Zijn heronderhandelingen niet onontkoombaar om aan de Deense eisen tegemoet te komen? Hoe «hard» is het standpunt van de Nederlandse regering dat heronderhandelingen over het Verdrag niet aanvaardbaar zijn?

Is het gegeven dat het Verenigd Koninkrijk zijn ratificatieprocedure afhankelijk heeft gemaakt van het volgende Deense referendum niet een extra argument om ten opzichte van de Denen een meer soepele houding aan te nemen?

Wat is de visie van de Nederlandse regering op een zogenaamd «mini-Europa», dan wel een «Europa van meer snelheden» indien Denemarken en het Verenigd Koninkrijk uiteindelijk het Verdrag van Maastricht niet zullen ratificeren?

Inhoud en strekking van het verdrag

De leden van de **VVD**-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van het onderhavige voorstel. Het Europese integratieproces is een groeiproces, waarvan het Verdrag van Maastricht een bepaalde fase belichaamt.

Dat neemt niet weg dat zij de structuur van het Verdrag alsmede het geheel van samenhangende juridisch-institutionele aspecten, incl. de vergroting van de bevoegdheden van het Europese Parlement, graag anders hadden gezien.

Het Verdrag is naar hun mening onmiskenbaar een geforceerd compromis tussen twee concepties van de institutionele inrichting van de EG, waarvan het de vraag is of dit op langere termijn stand kan houden.

Het compromissoire karakter van de verdragstekst betekent naast pluspunten ook minpunten. Een belangrijk minpunt achtten deze leden de keuze voor de pijlerstructuur in plaats van de door haar gewenste communautaire structuur. Een ander belangrijk minpunt is het uitblijven van institutionele versterking, vooral met het oog op verdere uitbreiding van de Europese Gemeenschap.

Vervolgens stelden deze leden dat de verdragstekst onleesbaar en op onderdelen onbegrijpelijk is. Waarom zijn de bestaande EGKS-, Euratom- en EEG-verdragen etc. geamendeerd en niet samengesmolten tot één verdrag?

Waarom is geen doorlopende tekst verstrekt van het Verdrag zoals het luidt na verwerking van de besluiten van Maastricht?

Waarom niet een helder geformuleerde Europese grondwet, die duidelijk structuur, taken en bevoegdheden van de Unie definieert.

In dit verband trokken zij de vergelijking met het 10e amendement van de grondwet van de VS: «The powers not delegated to the United States by the constitution, nor prohibited by it to the states are reserved to the states respectively, or to the people».

Deze tekst is aanzienlijk duidelijker dan artikel 3B van het Verdrag.

De leden van de **SGP**-fractie hadden met gemengde gevoelens kennis genomen van het voorliggende wetsvoorstel.

Zij wensten het Verdrag van Maastricht te bezien in het geheel van de Europese politieke en economische ontwikkelingen.

In politiek opzicht is de kaart van Europa de laatste jaren sterk gewijzigd. Het uiteenvallen van het Oostblok heeft geleid tot een politiek instabiele situatie, tot economische achteruitgang en tot grote sociale onvrede.

De landen van Midden- en Oost-Europa vragen het Westen om steun en om integratie in het geheel van Europese samenwerking, waarbij met name de EG een belangrijke functie heeft.

Deze leden betwijfelden echter sterk of de EG met de totstandkoming van het Verdrag inzake de Europese Unie een adequate reactie is op de ontwikkelingen in Oost-Europa. Zij vreesden dat in plaats van een open EG, de EG een steeds meer gesloten gemeenschap wordt. Zij vroegen de regering of daar niet steeds duidelijker tekenen van te zien zijn, zoals de beperking van de toegang tot de EG-markt van staal- en landbouwprodukten. Ook stelden zij de vraag hoe het staat met de voortgang van het proces om de Midden- en Oosteuropese staten politiek meer bij de EG te betrekken.

Vervolgens stelden de hier aan het woord zijnde leden dat het proces van Europese integratie uiteindelijk zijn grenzen vindt in de culturele verscheidenheid binnen de EG, die politiek-staatkundig gestalte heeft gekregen in de nationale staten.

Zij vroegen zich af of met het streven naar Europese integratie wel voldoende rekening gehouden wordt met die verscheidenheid binnen de EG. Maatschappelijke, economische en politieke krachten blijken nogal eens sterker te zijn dan politiek-staatkundige constructies op papier.

In dit verband vroegen deze leden de bewindslieden een evaluatie te geven van de ontwikkelingen in de EG na de ondertekening van het Verdrag van Maastricht. Zij zagen een ontwikkeling die in feite haaks staat op datgene wat het Verdrag van Maastricht wil bereiken, namelijk een hechter verbond tussen de volkeren.

Zij doelden hierbij op de uitkomst van de referenda in Denemarken en Frankrijk, op opinie-onderzoeken naar de steun van de bevolking voor het Verdrag van Maastricht in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, waaruit bleek dat het verdrag op een geringe steun kon rekenen, alsmede op de monetaire crisis van september, op de interne verdeeldheid binnen de commissie inzake de GATT-onderhandelingen en de houding van Frankrijk in dezen. In hoeverre laten deze ontwikkelingen zien dat het Verdrag van Maastricht eigenlijk door de feiten achterhaald is?

Het lid van de **GPV**-fractie gaf te kennen met gemengde gevoelens

kennis te hebben genomen van het voorliggende wetsvoorstel.
Enerzijds is hij ervan overtuigd dat op veel terreinen samenwerking in Europa van groot belang is, ook voor Nederland. Anderzijds uitte hij sterke aarzelingen bij de te onkritische uitbreiding van het werkingsgebied van de Gemeenschap, alsmede bij het in het verdrag voorziene automatisme in de ontwikkeling van de EMU.

Na de uitvoerige en gedetailleerde behandeling in de Tweede Kamer wenste hij zich in dit voorlopig verslag te beperken tot enkele vragen.

Institutionele Bepalingen

De leden van de fractie van D66 stelden de vraag of de regering voornemens is de term «federaal» in de toekomst als Nederlandse doelstelling te blijven uitdragen of ziet zij daar in het licht van de ervaringen met het Maastricht proces vanaf.

Vervolgens vroegen deze leden welke mogelijkheden de regering ziet om in de nabije toekomst, mede in het licht van de uitbreidingen, de institutionele structuur in een communautaire richting om te buigen en een echt evenwicht tussen de instellingen te bewerkstelligen? Zal een uitbreiding met EVA-landen dit bemoeilijken of vergemakkelijken?
Als de institutionele opzet van de EG wordt getoetst aan Montesquieu's gedachtengoed met betrekking tot de trias politica, kan dan – zo vroegen de leden van de **VVD**-fractie – de structuur en de verdeling van taken en bevoegdheden binnen de EG na ratificering van het Verdrag, de toets der kritiek doorstaan?

Welke institutionele hervormingen en aanpassingen van de communautaire en intergouvernementele besluitvormingsprocessen, anders dan voorzien in het Verdrag van Maastricht, zijn volgens het Kabinet van node alvorens de onderhandelingen kunnen beginnen met de kandidaat-lidstaten? De hier aan het woord zijnde leden zouden een uiteenzetting hierover op prijs stellen.

Vervolgens vroegen deze leden of in een communautair systeem het machtsevenwicht tussen de grote en kleine lidstaten zou kunnen worden bevorderd door de creatie van een bicameraal systeem volgens Amerikaans of Zwitsers model.

De leden van de **VVD**-fractie stelden vast dat in Frankrijk zowel regering als oppositie nu al overwegen – naar aanleiding van het recente resultaat van de EG–VS onderhandelingen over landbouwvraagstukken in het kader van de GATT – zich (in een typisch Franse Union sacrée) te beroepen op het zgn. compromis van Luxemburg terzake van vitale nationale belangen.
In hoeverre zullen na de ratificatie van het Verdrag van Maastricht dergelijke stappen nog mogelijk zijn?

De leden van de **SGP**-fractie stelden vast dat de doelstelling van het Verdrag is te komen tot een «steeds hechter verbond tussen de volkeren van Europa waarbij de besluiten zo dicht mogelijk bij de burger genomen worden».
Uiteindelijk is besloten om het streven naar een Europese federatie niet op te nemen in de doelstelling van het Verdrag. Deze leden vroegen de regering welk verschil zij ziet tussen een «Europese federatie» en «een steeds hechter verbond tussen de volkeren van Europa».
Betekent het loslaten van het begrip Europese federatie dat de richting en eindpunt van het proces van Europese integratie open gelaten is?

Heeft dit nog gevolgen voor het officiële Nederlandse standpunt dat een Europese Federatie het einddoel dient te zijn van het Europese integratie-proces?

Vervolgens gaven de hier aan het woord zijnde leden als hun mening dat de institutionele vormgeving van de Europese Unie buitengewoon complex is. In dit verband vroegen zij zich af of deze complexiteit geen belemmering is voor een goed functioneren van de Europese Unie.

Niet alleen heeft de Europese Unie drie pijlers met ieder hun eigen besluitvormingsprocedures en zijn er voor het Verenigd Koninkrijk verschillende uitzonderingsposities vastgelegd, maar ook binnen de EG zelf is het aantal besluitvormingsprocedures sterk toegenomen. Deze leden vroegen de regering om een overzicht te geven van alle besluitvormingsprocedures die de EG in het Verdrag inzake de Europese Unie telt.

Ook vroegen zij een oordeel van de regering over de doeltreffendheid van de nieuwe mede-beslissingsprocedure vastgelegd in artikel 189B. Betreft het niet een tijdrovende procedure, die bepaald niet de besluitvaardigheid van de EG ten goede komt?

Tot slot wezen de hier aan het woord zijnde leden er op dat de Europese Raad binnen de Europese Unie een stimulerende functie krijgt en zij tevens de algemene politieke beleidslijnen vaststelt. Dit doet deze leden de vraag stellen of de relatie tussen de Europese Raad en de Raad van ministers en de relatie met de Commissie met het Verdrag inzake de Europese Unie wijzigt. In hoeverre zijn besluiten van de Europese Raad bindend, zowel politiek als juridisch? Kan de commissie in een voorstel tot besluitvorming afwijken van een algemene politieke beleidslijn die de Europese Raad heeft vastgesteld?

Ook vroegen de hier aan het woord zijnde leden of de toenemende taak van de Europese Raad uiteindelijk niet zal stuiten op organisatorische problemen. Nu is er al een tendens dat er regelmatig extra ingelaste Europese Raden worden gehouden, maar de mogelijkheid daartoe zal uiteindelijk zijn grenzen hebben.

Structuur

De leden van de **VVD**-fractie stelden de vraag welke de status is van het Verdrag zolang Denemarken en/of het Verenigd Koninkrijk dit nog niet hebben geratificeerd en dit waarschijnlijk niet binnen afzienbare tijd c.q. misschien zelfs nooit zal geschieden.

Is de status van de protocollen en verklaringen gelijk aan die van het Verdrag?

Kan via een additioneel protocol of anderszins het Verdrag wel van kracht worden in en voor de landen die het ratificatieproces al hebben afgerond resp. dit binnen afzienbare tijd zullen doen? (Vgl. het protocol waarin elf van de twaalf lid-staten een sociaal beleid hebben vastgelegd).

Zou voor Denemarken en het Verenigd Koninkrijk, zodra vaststaat dat zij het Verdrag niet of niet binnen een redelijke tijd zullen ratificeren, niet de ultieme consequentie behoren te zijn dat zij zich uit de EG terugtrekken en desgewenst weer aansluiting zoeken bij de EVA, om dan via de EER alleen nog deel uit te maken van de economische samenwerking?

Wordt anders niet een kleine groep EG-landen (Duitsland, Frankrijk, Benelux) – in hun wens de Europese integratie over een breed front gestalte te geven – min of meer gedwongen hun toevlucht te nemen tot een verdergaande integratie?

Subsidiariteit

De leden van de **D66**-fractie merkten op dat de regering erkent dat aan het in het Verdrag gehanteerde begrip subsidiariteit op grond van verschillende politieke interpretaties een uiteenlopende inhoud kan worden gegeven. Niettemin is het begrip op basis van artikel 3B juridisch bindend voor de communautaire instellingen en de lidstaten. Kan de regering aangeven wat precies de betekenis is van deze juridische status? Is de regering voor het hanteren van kerntaken voor de EG en zo ja, hoe zouden deze moeten luiden?

De leden van de **VVD**-fractie stelden voorstanders te zijn van een verdergaande Europese integratie mits de communautaire bevoegdheden beperkt blijven tot beleidsterreinen waarbij EG-optreden effectiever en efficiënter is dan wanneer dit geschiedt door de lidstaat of de regio.

Het subsidiariteitsbeginsel is in het Verdrag overigens nogal vaag geformuleerd. Hoe ver is de EC gevorderd met haar tijdens de top in Lissabon gegeven opdracht voor het einde van dit jaar duidelijkheid te verschaffen over de inhoud van dit veelbetekenende woord en vooral over het beste niveau waarop beslissingen kunnen worden genomen? Kan het Kabinet zich voorstellen dat voor de opzet van een verdeling van bevoegdheden tussen EG-lidstaten en eventueel regio's, het Duitse model, waarbij federale en deelstaatbevoegdheden limitatief zijn vastgelegd, ten voorbeeld staat?

Ook de leden van de **SGP**-fractie wensten het subsidiariteitsbeginsel aan de orde te stellen. Toepassing van dit beginsel betekent dat besluitvorming op een zo laag mogelijk niveau wordt genomen. Hoewel deze leden deze doelstelling ondersteunen, hadden zij enige twijfels over de praktische toepassing ervan. Immers iedere bestuurslaag zal de neiging hebben zichzelf als het meest geschikte te beschouwen.

Zij vroegen daarom de regering of met name de positie van de commissie in het besluitvormingsproces niet moet worden heroverwogen. Immers de commissie bepaalt de inhoud en de rechtsgrondslag van haar voorstellen. Is het niet zinvol dat in een vroeg stadium, bijvoorbeeld nog voordat de commissie officieel een voorstel heeft ingediend, dit voorstel te toetsen op de verenigbaarheid met het subsidiariteitsbeginsel?

Dienen met name niet de nationale parlementen bij die toetsing een functie te krijgen?

Ook vroegen deze leden een beoordeling van de regering inzake het rapport van de commissie met betrekking tot subsidiariteit. Zit in het rapport toch niet teveel een tendens om besluitvorming in Brussel te laten plaatsvinden?

Voorts stelden de hier aan het woord zijnde leden de vraag of op grond van het subsidiariteitsbeginsel bestaande EG-regelgeving niet kan worden teruggedraaid. Welke suggesties heeft de regering daarvoor? Ook vroegen zij wanneer de regering de op pagina 22 van het nader rapport aan de Koningin toegezegde notitie over subsidiariteit naar de Staten-Generaal zal toezenden. Wil de regering al in hoofdlijnen aangeven wat de inhoud van deze notitie zal zijn?

Het lid van de **GPV**-fractie stelde de vraag of het voor de invulling van het begrip «subsidiariteit» nuttig is een vergelijking te maken tussen samenwerking van staten in de Europese gemeenschappen enerzijds en de samenwerking tussen gemeenten in het kader van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen.

In de discussies over subsidiariteit – zo vervolgde dit lid – worden vaak incidentele Europese richtlijnen als voorbeeld aangehaald. Als er pogingen worden ondernomen om het begrip systematisch operationeel te maken, dan wordt vaak houvast gezocht in het onderscheid tussen beleidsterreinen die wel en die niet om een Europese benadering vragen. Zou het geen voorkeur verdienen een aanknopingspunt voor de operationalisering van «subsidiariteit» te zoeken in de vraag met betrekking tot welke aangelegenheden het beleid van nationale staten kan leiden tot het afwentelen van lasten op andere naties?

Democratisch deficit

De leden van de **D66**-fractie stelden vast dat in de notitie van Instituut Clingendael t.b.v. de VVD-fractie in de Tweede Kamer over meerderheidsbesluiten en parlementaire dekking de voorstelling van zaken door de regering onjuist en misleidend wordt genoemd. Kan de regering uitleggen op grond waarvan zij tot een andere uitkomst is gekomen dan Dr. S. Rozemond? (Hierbij in aanmerking genomen dat ook de Clingendael notitie rekening houdt met de opvatting dat de samenwerkingsprocedure ook beschouwd kan worden als meer dan activerend).

Acht de regering het een reële, haalbare optie dat het Europese Parlement vanaf 1996 volledige medewetgevende bevoegdheden krijgt t.a.v. alle wetgeving waarover de Raad met gekwalificeerde meerderheid beslist? Zo ja, waarop berust dit optimisme, in aanmerking genomen dat dat in de «Maastricht» onderhandelingen niet lukte?

Inmiddels wordt – zo vervolgden deze leden – veel gesproken over de intensivering van de rol van de nationale parlementen in verschillende fasen van het besluitvormingsproces. In hoeverre zal zo'n intensivering negatieve effecten kunnen hebben op toekomstige onderhandelingen over verdere uitbreidingen van de bevoegdheden van het EP?

Heeft de regering opvattingen over de rol die de Eerste Kamer bij het proces van intensievere nationale parlementaire controle zou kunnen spelen en zo ja, welke?

De leden van de **VVD**-fractie betreurden dat het Kabinet akkoord is gegaan met een verdrag waarin het Europees Parlement weliswaar over enigszins uitgebreide, maar toch nog te bescheiden bevoegdheden beschikt. Bovendien zijn de procedures verschillend en ondoorzichtig. Bij het overdragen van regelende en ordenende bevoegdheden van de lidstaten aan de EG behoort een EP met volwaardige bevoegdheden.

Een aanzienlijk democratisch deficit blijft vooralsnog bestaan. Wat vindt het Kabinet het minimum dat bij de eerstvolgende IGC (1996, doch hopelijk eerder) zou moeten worden bereikt ter versterking van de democratische controle binnen de EG?

Hoe denkt het Kabinet de Staten-Generaal intensiever te betrekken bij de intergouvernementele besluitvorming?

Welke betekenis heeft het Kabinet toegekend aan de (slotresolutie van de) Conferentie van de vaste commissies voor Europese Zaken uit de parlementen van de EG-landen te Rome in november 1990 en welk vervolg heeft het daaraan gegeven?

Acht het Kabinet het gewenst en mogelijk uniformering en vereenvoudiging van de besluitvormingsprocedures eerder te bewerkstelligen dan bij de IGC 1996?

Het lid van de **GPV**-fractie stelde vast dat in een aparte verklaring bij het Verdrag wordt gepleit voor een sterkere betrokkenheid van de nationale parlementen bij de totstandkoming van Europese regelgeving. Staat het ontbreken van openbaarheid van aanbevelingen van de Europese Raad (artikel 103, lid 4 en artikel 104 c, lid 7) niet op gespannen voet met dit pleidooi?

De grote rol die de Raad in het Europese besluitvormingsproces vervult, weerspiegelt de legitieme wens van de deelnemende staten om hun nationale inbreng te verzekeren. De democratische controle via het Europese Parlement komt daardoor echter onder druk te staan. Zou deze spanning niet mede het gevolg zijn van het ontbreken van een herkenbare nationale inbreng in het Europese Parlement? Zou deze situatie niet verbeterd kunnen worden door het sterker functioneren van de afgevaardigden in nationale delegaties, eventueel in bepaalde aangelegenheden uitkomend in één (meerderheids)standpunt per nationale delegatie?

Kan de regering – zo vroeg tenslotte dit lid – uitleggen welke feitelijke betekenis een «bemiddelingscomité» zal kunnen hebben bij een conflict tussen Parlement en Raad? Is hier een instrument gecreëerd dat de mogelijkheden heeft om een impasse te doorbreken? Zal dit comité in het openbaar vergaderen?

Grondwet en Unieverdrag

De leden van de **VVD**-fractie stelden vast dat in verschillende dag- en weekbladen alsmede in andere periodieken wordt gesteld dat het Verdrag in strijd zou zijn met de Nederlandse Grondwet. Zij zouden gaarne een nadere uiteenzetting hierover ontvangen, alsmede het standpunt van het Kabinet terzake vernemen.

Toelichting op de verdragsartikelen

IV.1 De Gemeenschappelijke Bepalingen

De leden van de **CDA**-fractie stelden vast dat in artikel 1a de instemming van de Staten-Generaal voorgeschreven is met betrekking tot een «ontwerp van een besluit dat beoogt het koninkrijk te binden «zulks conform artikel 2 van de goedkeuringsovereenkomst inzake Schengen». Uit briefwisseling tussen regering en Tweede Kamer zou naar verluid blijken dat de regering andere criteria hanteert met betrekking tot de reikwijdte van het instemmingsrecht. Zo zou instemming slechts zijn vereist voor ontwerpbesluiten «die een ieder verbindende bepalingen bevatten» en/of «met inhoudelijk een wetgevend karakter» en niet voor besluiten betreffende de interne administratie en organisatie.

Deze leden zouden gaarne opheldering terzake krijgen.

Vervolgens brachten de hier aan het woord zijnde leden in herinnering dat bij de motie-van der Linden c.s. (nr. 43) de regering verzocht wordt:

– al het mogelijke te doen om de lidstaten ertoe te brengen te voorzien in toetsing door het Hof van Justitie met name waar het gaat om de justitie- en binnenlandse zakenpijler van het Verdrag van Maastricht, en

– de Kamer vóór 1 maart 1993 te informeren over de voortgang terzake.

Bij de behandeling van de goedkeuringswet van het verdrag van Schengen hebben de leden van de CDA-fractie inschakeling van het EG-Hof bepleit. In haar reactie daarop (bij memorie van antwoord) zegt

de regering wel te streven naar «betrokkenheid van een internationale rechter», doch geeft zij tegelijkertijd blijk in (de effecten van) dat streven nauwelijks te geloven.

Zo zegt de regering de discussie dienaangaande niet te willen forceren.

Deze leden gingen er niet aan voorbij dat bevoegdverklaring van het EG-Hof inzake Schengen gecompliceerder is dan in het geval van Maastricht. Niettemin vernemen zij gaarne of de regering ten aanzien van toetsing door het EG-Hof inzake het Verdrag van Maastricht zich positiever kan uitlaten over haar inspanningen en te verwachten effecten terzake.

IV.2 De EG Algemeen

De leden van de fractie van de **SGP** vroegen de regering een oordeel te geven over de vraag of het Verdrag van Maastricht een eventuele uitbreiding van de EG zou bemoeilijken of juist vergemakkelijken. In dit verband wezen zij erop dat een uitbreiding van de EG grote administratief-organisatorische problemen zal geven. Was een juiste anticipatie daarop niet geweest dat de EG minder taken op zich neemt in plaats van juist meer? Heeft de regering gegevens over de extra mankracht die nodig zal zijn om het Verdrag van Maastricht uit te voeren? Kan de regering aangeven in welke mate de besluitvorming met het Verdrag van Maastricht doelmatiger wordt?

Daarnaast vroegen deze leden of de toenemende verdieping niet tegelijk hogere drempels betekenen voor kandidaat-lidstaten in die zin dat aspirant-lidstaten aan hogere normen moeten voldoen en meer regelgeving moeten overnemen?

Uitgangspunt van de EG is geweest dat eerst het Verdrag van Maastricht in werking moest zijn getreden voordat onderhandelingen over uitbreiding kunnen worden gestart. Geldt dit uitgangspunt nog steeds nu de inwerkingtreding van het Verdrag van Maastricht is vertraagd? Wat is het standpunt van de regering?

IV.3 Burgerschap van de Unie

De leden van de **VVD**-fractie stelden de vraag of het vraagstuk van de «dubbele» nationaliteit nog nader geregeld wordt (c.f. artikel 8, lid 1).

Wordt gestreefd naar een uniform stelsel?

De leden van de **SGP**-fractie vestigden er de aandacht op dat het burgerschap niet alleen een juridische, maar ook een zekere emotionele binding tussen de burger en de staat veronderstelt. Zij vroegen de regering of daarvan in de EG sprake is. Burgers voelen zich primair nationaal of regionaal verbonden. Is het Europese burgerschap niet meer een «uitvinding» van Europese politici om de Europese integratie beter te verkopen dan iets dat bij de bevolking zelf leeft?

Eén element van het Europese burgerschap is de instelling van een Europese Ombudsman. Deze kan klachten behandelen van burgers over onjuiste handelingen van instellingen van de Europese Unie.

De hier aan het woord zijnde leden vroegen de regering welke baat de «gewone» burger heeft bij de Europese Ombudsman; de burger krijgt toch immers vrijwel uitsluitend via de nationale of regionale bestuurslaag te maken met EG-activiteiten vrijwel nooit direct met EG-instellingen zelf. Hoe kan de Europese Ombudsman zijn functie, om «Europa» dichter bij de burger te brengen, waarmaken?

IV.5 Financiële Bepalingen en Fraudebestrijding

De leden van de **VVD**-fractie brachten in herinnering dat de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken in hun Nota «De georganiseerde criminaliteit in Nederland» (stuk 22 838, nr. 2) uiteen hebben gezet hoe het overheidsstreven naar ordening van het economische en sociale leven in West-Europa «door middel van een breed uitgesponnen stelsel van belastingheffingen en subsidies» geleid heeft tot grote «prijswiggen» en evenzeer grote kansen voor frauduleus handelen; de schattingen over dergelijke EG fraudes lopen in de honderden miljoenen en de verwachtingen daaromtrent komen uit op forse stijgingen ervan. Voorziet «Maastricht» in verbetering en fraudebestendigheid van stelsels van overdracht, in beperking waar mogelijk en doeltreffende bestrijding van criminele organisaties op dit gebied?

IV.9 Openbaarheid van Bestuur

De leden van de **D66**-fractie stelden vast dat in het kader van het Maastricht-verdrag een brede discussie is ontstaan over een grotere transparantie van het Europese besluitvormingsproces. Om een grotere doorzichtigheid te bewerkstelligen denkt de regering aan oplossingen zoals de Nederlandse Wet Openbaar Bestuur en een beperkte openbaarheid van raadsvergaderingen. Kan de regering aangeven welke lidstaten deze benadering steunen en welke zich hiertegen verzetten? Hoe denken deze laatste inhoud te geven aan het begrip transparantie, afgezien van meer voorlichting? Welke argumenten hanteren deze regeringen, die niet door de Nederlandse regering worden gedeeld?

V. Het beleid van de Europese Gemeenschap

V.8 Sociaal beleid

De leden van de fractie van de **SGP** waren van mening dat met de uitzonderingspositie van het Verenigd Koninkrijk in belangrijke mate de eenheid van het gemeenschapsrecht is doorbroken. Kunnen er op het gebied van de eerlijke mededinging – een centraal thema binnen het EG-verdrag – geen verstoringen gaan optreden vanwege de uitzonderingspositie van het Verenigd Koninkrijk? Dient de Britse uitzonderingspositie om concurrentieverstoring te voorkomen, geen reden te zijn tot terughoudendheid wat betreft de sociale regelgeving tussen de overige elf lidstaten?

Artikel 4 van de overeenkomst betreffende de sociale politiek (gesloten tussen de lidstaten van de EG met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk) bepaalt dat sociale partners op Europees niveau contractuele afspraken kunnen maken. Voor zaken die onder artikel 2 vallen, is een besluit van de Raad noodzakelijk. De hier aan het woord zijnde leden vroegen de regering, nu volgens artikel 2 lid 6 beloning, het recht van vereniging, het stakingsrecht en het recht tot uitsluiting niet onder artikel 2 vallen, waarom deze onderwerpen en met name het onderwerp beloning wel onderwerp kan zijn van een overeenkomst tussen de Europese sociale partners. Mocht dit zo zijn, is de kans dan niet groot dat nationaal beleid, gericht op loonmatiging door Europese afspraken wordt ondergraven?

Deze leden vroegen de regering een duidelijke afbakening te geven, rekening houdend met het subsidiariteitsbeginsel, van onderwerpen die wat betreft het sociale beleid wel op Europees niveau geregeld moeten worden en welke niet. Bovendien vroegen zij naar een afgrenzing van het

begrip «arbeidsvoorwaarden» in artikel 2. Wat valt daar wel en wat niet onder?

Ook stelden deze leden de vraag of met de Britse uitzonderingspositie geen belangrijk precedent is geschapen voor enerzijds Denemarken, die ook op bepaalde punten een uitzonderingspositie vraagt, en anderzijds aspirant-lidstaten die zich aan bepaalde onderdelen van het verdrag inzake de Europese Unie liever niet willen binden.

V.10 Onderwijs, Beroepsopleiding en Jeugd

De leden van de fractie van de **SGP** waren er niet gerust op dat de paragraaf met betrekking tot het onderwijs de inhoud van het onderwijs in Nederland niet zou kunnen beïnvloeden. Zij verwezen daarbij naar het rapport van de Onderwijsraad, waar met name op het gevaar van de vage formuleringen wordt gewezen.

Deze leden vroegen met name hoe de term «ontwikkeling van de Europese dimensie in het onderwijs» moet worden verstaan; welke concrete acties van de EG zijn op grond van deze zinsnede mogelijk?

V.11 Cultuur

De leden van de **VVD**-fractie stelden dat op elk terrein, maar zeker op het terrein van de cultuur het uiterst aanvechtbaar is, dat communautaire macht zonder directe controle of een vetorecht van de zijde van het Europese Parlement kan worden uitgeoefend:

De besluitvorming omtrent artikel 3B, nl. òf de gemeenschap een activiteit of regeling niet beter zou kunnen toepassen dan elk van de 12 afzonderlijk, berust immers bij Europese Commissie of Europese Raad.

Ook de toepassing van artikel 92, lid 2 lijkt zeer arbitrair te kunnen verlopen.

Deze leden zouden gaarne inzicht krijgen in de ter beschikking staande middelen tot beteugeling van centralistische machtspolitiek.

Ook de leden van de **SGP**-fractie zouden met betrekking tot de cultuurparagraaf willen weten tot welke concrete acties de EG bevoegd is. Is het leveren van een bijdrage aan de nationale en regionale verscheidenheid niet in strijd met het leggen van de nadruk op het gemeenschappelijk cultureel erfgoed?

V.12 Volksgezondheid

De leden van de fractie van de **SGP** zagen met name op het gebied van onderzoek een mogelijke taak voor de EG weggelegd. Zij vroegen evenwel of op het punt van de voorlichting en onderwijs er wel een taak voor de EG ligt. Dient dit niet, volgens het subsidiariteitsbeginsel, nationaal geregeld te worden? Deze leden vroegen de regering om concreet te maken welke acties de EG kan ontwikkelen op het gebied van gezondheidsonderwijs en -voorlichting. Met name voorlichting dient zich te richten op onder meer leef- en eetgewoonten en zijn daarin geen nationale verschillen die een EG-actie minder doeltreffend maakt? Bovendien kleven er aan voorlichting ethische aspecten – de leden van de SGP-fractie dachten daarbij aan voorlichting ter voorkoming van AIDS – die op nationaal niveau dienen te worden afgewogen.

V.16 Cohesie

Naar de mening van de leden van de **VVD**-fractie lijken Spanje, Portugal, Griekenland en Ierland hun steun aan het Verdrag fors te hebben verzilverd.

Zij zouden een beschouwing over het cohesiebeleid en de uitwerking daarvan via de verschillende fondsen op prijs stellen. Daarbij ware te betrekken de kritiek van de Europese Rekenkamer onder meer inzake de verspilling en gebrekkige controle.

Aannemende dat dit beleid en daarmee de fondsen eindig zijn, drong zich vervolgens bij deze leden de vraag op naar de duur van dit beleid en de concrete criteria voor de beëindiging daarvan.

In hoeverre belemmert uitbreiding van deze fondsen de vergroting van hulpverlening aan Oosteuropese landen?

Hoe kan de EG c.q. de lidstaten zich wapenen tegen het verzilveren van het vetorecht van sommige landen en het omzeilen van de huidige verordeningen betreffende de structuurfondsen?

De leden van de **SGP**-fractie vroegen naar de financiële consequenties van het Verdrag van Maastricht en met name naar die van het zogenaamde Cohesiefonds. Hoeveel geld dient dit Fonds te bevatten naar de mening van de regering? Deze leden betwijfelen overigens het nut van een nieuw Fonds en vroegen waarom de bestaande fondsen niet gebruikt konden worden voor de «cohesie-doelstelling». Is het bovendien aannemelijk dat deze fondsen slechts een tijdelijk karakter krijgen? Ook vroegen deze leden in hoeverre de goedkeuring van het Delors II-pakket los gezien kan worden van de inwerkingtreding van het Verdrag van Maastricht.

Bovendien stelden zij de vraag hoe de verhouding ligt tussen de gelden die in het Delors II-pakket zijn bestemd voor de armere EG-lidstaten en die voor de voormalig communistische staten. Hadden de laatstgenoemde landen niet meer prioriteit moeten krijgen?

V.18 Milieu

De leden van de **VVD**-fractie stelden de vraag hoe reëel – in het licht van nationale aarzelingen binnen elk van de 12 afzonderlijk – de aanzetten en uitvoeringsmogelijkheden zijn voor een verantwoord en op Europees niveau gecoördineerd milieubeleid.

De leden van de **SGP**-fractie stelden vast dat op het gebied van milieubescherming de EG onder meer bevoegd wordt tot het treffen van maatregelen op het gebied van de ruimtelijke ordening (artikel 130 S). Zij vroegen de regering om welke concrete maatregelen het kan gaan. In het algemeen is ruimtelijke ordening juist een zaak van gemeenten en provincies; juist op dit terrein dient besluitvorming zo dicht mogelijk bij de burgers plaats te vinden. Deze leden verzochten de regering om een evaluatie van het EG-milieubeleid tot nog toe. In hoeverre heeft de belangentegenstelling tussen rijkere en armere lidstaten besluitvorming in de weg gestaan? Kan het niet zinvol zijn om in kleiner verband, bijvoorbeeld de noordelijke lidstaten tot verdergaande afspraken te komen dan in het geheel van de EG mogelijk is?

VI. De economische en monetaire unie

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

1. Deze leden stelden de vraag in hoeverre het wisselkoerscriterium, zoals in het verdrag geformuleerd, nog een bijdrage levert aan de bepaling van de mate van economische convergentie van een willekeurig EG-land? In een aantal EG-landen opereren naar hun mening de centrale

banken nog teveel als verlengstuk van de overheid.

In hoeverre heeft de regering nog zicht op de concreet uitgewerkte plannen om de autonome status van de centrale banken in alle afzonderlijke EEG-landen binnen afzienbare tijd veilig te stellen?

2. Is de minister van mening dat er ruimte is voor de toepassing van het subsidiariteitsprincipe in het monetaire beleid en zo ja, waar zou deze dan concreet uit kunnen bestaan?

Wordt er van de zijde van de regering op korte termijn voorzien dat ter ondersteuning van de promotie van de ECU in het financieel-economisch systeem meer duidelijkheid wordt geschapen omtrent de toekomstige status van de huidige ECU en de manier waarop deze valuta zich verhoudt tot de toekomstige gemeenschappelijke munt?

In het verdrag zijn convergentie-criteria geformuleerd. Zou het ook wenselijk en mogelijk kunnen zijn deze uit te breiden met de norm van premie- en belastingdruk? Welke consequenties heeft de doorvoering van dit verdrag voor ambtelijke bezetting?

3. Voorts vroegen de hier aan het woord zijnde leden zich af of de in het Verdrag opgenomen convergentiecriteria voor deelname aan de EMU werkelijk toereikend zijn voor een beoordeling of een lidstaat kan worden opgenomen in de EMU. Het was hen bijvoorbeeld opgevallen dat het Verenigd Koninkrijk (beoordeeld naar de ramingen van de Europese Commissie voor 1991) niet slecht scoorde in relatie tot de meeste criteria – vaak zelfs beter dan Duitsland – maar niettemin de waarde van de eigen valuta niet kon handhaven en het EMS moest verlaten. Wijst dit niet op een aantal onderliggende economische factoren die de monetaire stabiliteit sterk beïnvloeden maar onvoldoende in de formele criteria zijn verwerkt?

Kan gezegd worden dat de valutamarkten beter zicht hadden op die onderliggende divergenties dan de politiek?

4. Zou de conclusie wellicht moeten luiden dat monetaire convergentie en éénwording een hogere mate van economische convergentie veronderstelt dan in het Verdrag is voorzien? In een aantal opzichten loopt de economische positie van de onderscheiden lidstaten sterk uiteen: produktie per hoofd, concurrentiekracht, produktiviteit van arbeid en kapitaal, loon- en prijsniveaus, toestand van de infrastructuur enz. Voor lidstaten die een achterstand willen inhalen zal het toch steeds een afweging zijn of ze daarbij ook van monetaire instrumenten gebruik willen maken (bijv. devaluatie, gevolgd door rentedaling, of het dulden van een tijdelijk hogere inflatie. Welke belangen hebben deze landen om deze instrumenten vroegtijdig prijs te geven door toetreding tot de EMU?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

1. Uit de behandeling in de Tweede Kamer kan de indruk ontstaan dat de «instemming» met het standpunt van de regering bij de ingang van de derde fase nagenoeg automatisch in zijn werk zal gaan. Slechts vastgesteld zou hoeven te worden of aan de «harde» criteria van convergentie wordt voldaan. De vraag rijst in hoeverre de criteria aangegeven in artikel 104 C, lid 2 «hard» genoemd kunnen worden.

Zowel voor het overheidstekort als voor de overheidsschuld in verhouding tot het bruto binnenlands produkt worden mede kwalitatieve maatstaven aangelegd. Die verhoudingen moeten «afnemen» en de referentiewaarde «benaderen», bij de overheidsschuld in een «bevredigend tempo».

Voor wat het overheidstekort betreft mag de verhouding overschreden

worden, maar slechts «uitzonderlijk» en «tijdelijk» en moet «dicht bij» de referentiewaarde blijven.

Zoals het zich nu laat aanzien zullen deze kwalitatieve criteria te zijner tijd bij de meeste leden-landen van de Europese Unie aanwending moeten vinden. De leden van de fractie van de PvdA wilden weten of de regering deze criteria als «hard» beoordeelt en zo ja, of zij deze hardheid met concrete grenswaarden kan beleggen.

Als de regering het met de vragenstellers eens is, dat deze criteria voor meer uitleg vatbaar zijn, stemt zij dan in met de conclusie, dat een verschillend oordeel over de vraag, of toetreding tot de derde fase aan de gestelde criteria voldoet, alleszins mogelijk, wellicht zelfs waarschijnlijk is?

In de Tweede Kamer is de opmerking van de heer Melkert, dat met de vereiste «instemming» van het parlement ook de rechten van de Eerste Kamer veilig gesteld zijn, onweersproken gebleven. De leden van de PvdA-fractie meenden uit de beraadslaging in de Tweede Kamer te kunnen concluderen, dat regering en Tweede Kamer in ieder geval geen van elkaar afwijkend standpunt zullen kunnen innemen. Het lijkt daarnaast in beginsel niet uitgesloten, dat te zijner tijd drie «partijen» te weten de Nederlandse regering met instemming van de Tweede Kamer, de Eerste Kamer en de Europese Raad, verschillend over de toelaatbaarheid van toetreden tot de derde fase zullen oordelen, omdat de hiervoor aangehaalde kwalitatieve criteria zich voor meer dan één uitleg lenen. Kan de regering hierop reageren?

2. Bij de behandeling in de Tweede Kamer is in het ongewisse gebleven welke weg bewandeld zal worden bij de parlementaire behandeling van al dan niet toetreden tot de derde fase.

Op welke wijze – bij voorbeeld via wet of anderszins – denkt de regering haar voorstellen m.b.t. al dan niet toetreden tot de derde fase voor te leggen aan de beide Kamers der Staten-Generaal?

3. Het had deze leden getroffen, dat de tabellen betreffende financieringstekort en vorderingensaldo van de overheid o.m. in de miljoenennota (blz. 292, 323 en 360) zulke verschillende resultaten aangeven. In 1991 voldeed Nederland kennelijk al aan het convergentiecriterium van een vorderingentekort onder 3%, terwijl het financieringstekort 3,9% bedroeg. Tijdens de voorgaande Kabinetten-Lubbers bedroeg het vorderingentekort zonder uitzondering veel meer dan 3%.

Welke van de twee heeft de voorkeur van de regering, mede gezien de aanvaarding van het criterium «vorderingentekort» in het Verdrag van Maastricht? Zullen beide begrippen grote verschillen in uitkomst te zien blijven geven? Zo ja, wat zijn de consequenties voor het «aanvaardbare» financieringstekort?

4. Sinds de behandeling in de Tweede Kamer en dus na het uittreden van enkele landen uit het E.M.S. zijn opnieuw ernstige spanningen op de valutamarkt opgetreden. De neiging om in de huidige fase van conjuncturele stagnatie een keynesiaans beleid van lage interest en zelfs deficit spending toe te passen, lijkt toe te nemen. Als deze analyse terecht is ontwikkelt zich het macro-economisch beleid in een richting, die tegengesteld is aan wat in de resterende periode van de eerste fase van de EMU zou moeten gebeuren. Naast Galbraith pleitten ook toonaangevende nederlandse economen (Witteveen, Buiter, Bomhoff, Schouten) en zelfs een minister (Andriessen) voor een keynesiaanse aanpak respectievelijk een minder stringent beleid inzake het financieringstekort.

Is de regering nog steeds van mening, dat, indien de conjuncturele verslapping doorzet en de werkloosheid blijft toenemen, voor het vorderingentekort «het voldoen aan het 3% plafond of daar in voldoende tempo naar toe gaan» het doorslaggevende uitgangspunt moet blijven?

Zal hier, bij een langdurig inzakkende conjunctuur, de natuur niet sterker blijken dan de leer?

Zijn de valutacrises van de laatste maanden niet een teken aan de wand? Legt de BRD de andere landen van de Gemeenschap niet een deflatoir beleid op, of dreigt zij dat te doen, waarbij de wal het schip wellicht gaat keren?

5. Deze leden vroegen in dit verband of de regering een tabel kan presenteren, waarin de arbeidsproduktiviteit in de leden landen van de Gemeenschap onderling wordt vergeleken met zo recent mogelijke cijfers. Het invoeren van een sterke munt in economieën met een lage produktiviteit en hoge werkloosheid kan ernstige sociale gevolgen hebben. Is de regering het daarmee eens? Meent zij met de vragenstellers, dat in zulke economieën zeer moeilijk afstand gedaan kan worden van het gebruik van het instrument van de wisselkoers? Welke gevolgen zal dat voor de EMU kunnen hebben?

6. Acht de regering het terecht, dat bij de convergentiecriteria de bruto schuldnorm als criterium is genomen? Waarom tellen overheidsactiva, zelfs goed verhandelbare, niet mee?

7. Acht de regering het terecht, dat bij het convergentiecriterium van het vorderingentekort de groeivoet van het reële bruto binnenlands produkt niet in aanmerking is genomen? Bij een structureel hogere groeivoet is een hogere tekortquote immers gerechtvaardigd, evenals vice-versa?

8. Waarom is, voor wat de convergentiecriteria vorderingentekort en schuldquote betreft, niet volstaan met de eis, dat gemiddeld in de gehele conjunctuurcyclus het tekort de schuldquote niet mag laten stijgen? Is de regering het er mee eens, dat dit de voorkeur had verdiend?

9. Er zijn stemmen opgegaan om voor het bepalen van de schuldquote het vermogen van het ABP in mindering te brengen op de staatsschuld. Dit is kennelijk afgedaan als «window dressing». Maar is bij voorbeeld het franse beeld – Frankrijk voldoet reeds nu formeel aan de convergentiecriteria van overheidstekort en – schuld, niet evenzeer geflatteerd, omdat de middelen om de vergrijzing op te vangen daar nog opgebracht moeten worden, in tegenstelling tot Nederland. Deze leden wensten te vernemen hoe deze anomalie in de vergelijking wel opgelost zou kunnen worden, indien mindering op de staatsschuld niet kan.

Vragen van de leden van de D66-fractie

1. Wat is het oordeel van de regering over een zogenoemde «Mini-EMU», waar slechts een klein aantal «kernlanden» aan deelnemen? Als slechts weinig lidstaten aan de criteria voldoen, zullen deze volgens het verdrag toch een EMU moeten vormen. Hoe reëel is deze verdragsmatige verplichting, vooral als landen als Frankrijk, Italië of zelfs Duitsland niet aan deze criteria voldoen? Is een EMU denkbaar waar wel Duitsland, maar Nederland niet aan deelneemt?

2. Is de regering van mening dat in de binnenlandse verhoudingen de positie van de minister van Financiën ten opzichte van zijn collega's structureel wordt versterkt door de EMU?

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

1. Acht het Kabinet een Europa van twee of meer snelheden in het algemeen en meer in het bijzonder met betrekking tot de EMU niet onvermijdelijk? Sterker nog: is het er in feite al niet?

De EMS-crisis van september jl. heeft immers geleerd dat voortijdig forceren tot een EMU van de twaalf met één snelheid door de valutamarkt onverbiddelijk wordt afgestraft.

2. De aanpassing die op 22 november jl. plaatsvond (de derde in twee maanden) doet de twijfel toenemen aan de uitvoerbaarheid van de EMU. Is de weg naar de EMU niet te veel geplaveid met goede voornemens?

De laatste aanpassing onderstreept overigens de verdeling van het monetaire EG-gebouw in twee verdiepingen, met de meest welvarende bovenlaag gebouwd rond het DM-blok. De Duitse weerstand tegen renteverlaging geeft een helder zicht op de economische en daarmee de politieke machtsverhoudingen.

De achtereenvolgende valutacrises hebben het te lang verhulde tekort aan convergentie met een schok aan de oppervlakte gebracht. Deelt het Kabinet de mening, dat de les uit deze EMS-crisis is dat de overgang naar de derde fase gebaseerd dient te zijn op een strikte toepassing van de overgangscriteria en dat een versoepeling van deze criteria om zoveel mogelijk lid-staten voor de derde fase te laten kwalificeren, grote schade zou veroorzaken?

3. Hoe verhoudt zich bij implementatie van de EMU de nationale autonomie ten aanzien van het economische beleid tot een gecentraliseerd monetair beleid?

4. Zijn de sancties ex artikel 104c niet te mager? Staan de EG en haar lid-staten niet met lege handen als een lidstaat zich niet bekommert om een gezond begrotingsbeleid, communautaire sancties etc.?

5. Acht het Kabinet het geen gemis dat de collectieve lasten niet ook als criterium zijn opgenomen naast de tekort- en schuldquote?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

1. Deze leden hadden grote moeite met het vastgelegde tijdpad in het Verdrag van Maastricht met betrekking tot de overgang naar de derde fase van de EMU. Zij vroegen of het wel zinvol is om economische processen, die vanuit de overheid nauwelijks te beïnvloeden zijn, in een vast tijdschema neer te leggen en zich daaraan te binden.
Zij vroegen de regering ook of de datum van 1 januari 1999 juridisch bindend is, zodat het Europese Hof de lidstaten kan dwingen, dan wel of deze datum slechts een politieke betekenis heeft, zoals de datum van 1 januari 1993 voor de Interne Markt.

2. Economische criteria spelen bij de overgang naar de derde fase van de EMU een belangrijke rol. Deze leden vroegen echter of bij het besluit inzake de overgang naar de derde fase, waarschijnlijk in 1999, politieke factoren helemaal buiten beschouwing gelaten moeten worden. De politieke ontwikkelingen in zowel Oost- als West-Europa zijn dusdanig sterk in beweging dat het anno 1992 nauwelijks te voorzien is hoe de politieke kaart van Europa er in 1999 uit zal zien.

3. Ook vroegen deze leden of het aantal lidstaten dat op 1 januari 1999 aan de voorwaarden om toe te treden tot de derde fase van de EMU zonder derogatie, geen enkele rol speelt in de beslissing om tot de derde fase over te gaan. Is, om een voorbeeld te geven, Nederland wanneer het aan de voorwaarden voldoet, verplicht om zijn munt in te ruilen voor een Ecu als voor de rest alleen Luxemburg en Frankrijk aan de voorwaarden voldoen?

Welke ruimte laat het Verdrag van Maastricht om alsnog ook een politieke afweging te maken?

4. De hier aan het woord zijnde leden vroegen van de regering het meest recente overzicht van de mate waarin de lidstaten van de EG voldoen aan de criteria die het verdrag stelt voor deelname aan de derde fase van de EMU zonder derogatie, en van de mate van economische convergentie binnen de EG.

Hoe moeten de ontwikkelingen in het EMS, de monetaire crisis in september, de aanpassing van de wisselkoersen op 21 november beoordeeld worden in het proces naar één gemeenschappelijke munt?

5. Bij de parlementaire behandeling in de Tweede Kamer is uitgebreid aan de orde geweest in hoeverre de Staten-Generaal een stem heeft bij de beslissing of Nederland toetreedt tot de derde fase van de EMU. Deze leden wilden van de regering weten welke beslissingsbevoegdheid het Nederlandse parlement exact heeft met betrekking tot de overgang naar de derde fase.

6. Alle besluiten die diep ingrijpend zijn voor de soevereiniteit van de lidstaten worden in de EG met unanimiteit genomen. Het verbaasde de leden van deze fractie zeer dat dit niet geldt voor de beslissing of een lidstaat zonder derogatie kan deelnemen aan de derde fase van de EMU. Zij vroegen daarom een verklaring voor de besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid die daar van toepassing is.

7. Deze leden gaven als hun mening dat de regering te weinig aandacht heeft besteed aan de noodzaak van een maatschappelijk draagvlak voor de EMU. Weliswaar mag de EMU een technisch-monetair gebeuren lijken, de gevolgen van toetreding kan de burger direct in zijn portemonnaie voelen. Zal er bij de bevolking voldoende bereidheid bestaan om bijvoorbeeld loonmatiging, bezuinigingen dan wel extra belastingverhogingen te accepteren omdat die in verband met de EMU-normen noodzakelijk zijn?

Vragen van het lid van de GPV-fractie

Is het, gelet op de huidige stand van zaken rondom het Verdrag van Maastricht, juist dat bij het ingaan van de derde fase van de EMU binnen de EG vier categorieën landen onderscheiden zullen kunnen worden, t.w. a) een groep landen die de derde fase ingaan, b) een groep landen die de tweede fase hebben meegemaakt en in principe wel willen toetreden, maar die daartoe economisch nog niet in staat zijn, c) landen die wel deelnemen aan het EMS, maar die een ruimere fluctuatiemarge hebben in verband met hun economische positie en d) Groot-Brittannië en misschien Denemarken die uitdrukkelijk verklaren buiten de derde fase te willen blijven? Komt er dan wel iets terecht van een Europese Monetaire Unie? Is het daarom wel verstandig termijnen in een verdrag vast te leggen?

VIII. Het Gemeenschappelijk Buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB)

De leden van de **D66**-fractie merkten op dat volgens staatssecretaris Dankert (NGIZ-lezing 18 november/Staatscourant 19 november 1992) de halfjaar voorbereiding op de buitenlandse politiek/veiligheidsparagraaf in het Verdrag van Maastricht ontoereikend was gebleken.
Kan de regering aangeven op welke punten zij dit verdragsonderdeel als ontoereikend beschouwt en hoe zij dit liever geformuleerd had willen zien, met andere woorden wat ontbreekt er aan en/of wat had anders gemoeten?

De regering benadrukt bij herhaling dat de in het Verdrag neergelegde afspraken over de veiligheidsidentiteit en verantwoordelijkheid van de Europese Unie/WEU, vooral moeten worden beschouwd als een versterking van de Westeuropese pijler van de NAVO. Hoe is deze zienswijze vol te houden als er nieuwe leden tot de EG/WEU toetreden die geen NAVO-lid zijn? Welke reële mogelijkheden ziet de regering voor toetreding tot de NAVO van alle respectieve kandidaat lidstaten van de EG/WEU?

De regering spreekt in verband met de nieuwe Europese Veiligheidsstructuren over elkaar aanvullende en versterkende instituties. Naar de waarneming van de hier aan het woord zijnde leden is hier geen sprake van. Eerder is het tegendeel het geval en is er een concurrentie ontstaan in het bijzonder tussen de NAVO en de WEU. Deelt de regering inmiddels deze vaststelling en zo ja, welke oorzaken liggen aan deze organisatierivaliteit ten grondslag? Welke bijdrage denkt de regering te leveren aan de oplossing van deze ongezonde situatie?

De regering heeft zich altijd sterk verzet tegen Westeuropese blokvorming binnen de NAVO. Wanneer men op basis van het Maastricht *Verdrag tot een gemeenschappelijke buitenlandse en veiligheidspolitiek* komt en dus met één stem zal spreken, is er logischerwijs sprake van blokvorming. Is de regering teruggekomen op haar standpunt gericht tegen blokvorming?
Zo nee, hoe verklaart zij de bereidheid om tot een gemeenschappelijke buitenlandse en veiligheidspolitiek te komen en sluit zij zelfs een gemeenschappelijke defensie politiek niet uit? Betekent dit niet onvermijdelijk blokvorming?

Tenslotte merkten deze leden op dat Frankrijk in veel opzichten en vooral met betrekking tot het buitenlands en veiligheids(defensie) beleid een tegenspeler is van Nederland. Niettemin, of wellicht zelfs juist daarom, zijn goede bilaterale relaties met Frankrijk voor ons land van grote betekenis. Welke reële mogelijkheden en welke obstakels ziet de regering om deze relaties in de nabije toekomst te intensiveren c.q. te verbeteren?

In aansluiting op de hiervoor te berde gebrachte problematiek stelden de leden van de VVD-fractie de vraag hoe het Kabinet denkt na de ratificatie van het Verdrag binnen de Unie aan een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid gestalte te geven. Kan het Kabinet inspiratie putten uit de gang van zaken met betrekking tot de Golf-oorlog en het voormalige Joegoslavië? Is van de Unie iets te verwachten bij andere turbulente toestanden in het oostelijk deel van Europa?

Voorts zouden zij gaarne vernemen of de defensie-identiteit van de EG ontwikkeld wordt via (uitbreiding van) de WEU. Wat moeten de burgers

zich voorstellen «bij een methode om de Europese component in de NATO te versterken»? Functioneert de NATO niet goed? Heeft deze organisatie behoefte aan een Europese zuil? Welke is de positie in deze van Frankrijk, dat immers een «status aparte» binnen de NATO heeft?

Wat betekent uitbreiding van de WEU voor de huidige verdragspartners (met hun bijstandsverplichting ex artikel 5 Verdrag van Brussel) door toetreding van Griekenland? Wat behelst het «associate membership» dat Turkije (als belangrijke geostrategische NATO-partners) in uitzicht is gesteld?

Bestaat het voornemen om het Verdrag van Brussel inzake de WEU bij de IGC van 1996 te integreren in het EG-verdrag?

De leden van de fractie van de **SGP** vroegen de regering in welke mate de samenwerking op buitenlands gebied volgens het Verdrag van Maastricht afwijkt van de huidige samenwerking in de EPS.

Deze leden gaven als hun mening dat de relatie met de VS van fundamenteel belang is voor de veiligheid van West-Europa. Zij uitten hun bezorgdheid dat de voorgestelde samenwerking de relatie met de VS onder spanning kan zetten, met name wanneer de Europese defensiesamenwerking zich als concurrent van de VS gaat opstellen. In dit verband vroegen zij de regering in hoeverre zij een relatie ziet tussen de economische en politieke aspecten van de relatie met de VS, dit met het oog op de huidige GATT-onderhandelingen. Een mislukking van die onderhandelingen zou een ernstige terugslag kunnen betekenen voor de relatie VS–West-Europa en zou de bereidheid van de VS om West-Europa op veiligheidsgebied bij te staan, kunnen verminderen. Deze leden zouden gaarne de visie van de regering op dit punt vernemen.
Vervolgens stelden zij de vraag of de regering, met name gelet op de plannen voor een Frans-Duits leger, het gevaar van verwijdering van de VS niet ondenkbeeldig acht.

IX. Samenwerking op het gebied van Justitie en Binnenlandse Zaken

Naar de mening van de leden van de **SGP**-fractie is de huidige samenwerking op het gebied van politie en justitie verbrokkeld en onoverzichtelijk. In dat opzicht is het volgens deze leden een verbetering wanneer deze samenwerking binnen één duidelijk kader wordt geplaatst. Zij vroegen of alle bestaande comités en fora inderdaad zullen worden geïntegreerd wanneer dit onderdeel van het Verdrag van Maastricht in werking treedt.
Voorts vroegen de leden van de fractie van de SGP de regering hoe het in artikel K.4 genoemde coördinatiecomité van hoge ambtenaren zich verhoudt met het uitvoerende comité in het kader van het Schengenakkoord. Ook vroegen deze leden hoe democratische controle gewaarborgd is en op welke wijze de Staten-Generaal zijn controlerende functie adequaat zal kunnen uitoefenen.

De voorzitter van de vaste commissie voor Europese Samenwerkingsorganisaties,
Van Velzen

De voorzitter van de vaste commissie voor Financiën,
Boorsma

De griffier van het verslag,
Sprey